

RIKTLINJER OM DÖDSSTRAFFET

I. INLEDNING

- i) Förenta nationerna har bl.a. i Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, konventionen om barnets rättigheter och i de av ECOSOC godkända garantierna för skydd av dödsdömdas rättigheter fastställt strikta villkor för verkställighet av dödsstraff. I det andra fakultativa protokollet till den förstnämnda konventionen föreskrivs att staterna själva skall förbinda sig att permanent avskaffa dödsstraffet. Europeiska unionen har gått utöver detta och verkar nu för avskaffande i unionen och i andra länder.
- ii) FN:s kommission för mänskliga rättigheter uppmanade vid sin 53:e session, och vid sin 54:e session i en resolution som stöddes av alla EU-länder, de länder som fortfarande tillämpar dödsstraff att
 - gradvis begränsa antalet brott för vilka dödsstraff kan utdömas,
 - införa ett moratorium för avrättningar i avsikt att fullständigt avskaffa dödsstraffet.
- iii) Vid Europarådets toppmöte i oktober 1997 uppmanade regeringscheferna, inbegripet alla medlemsstater i EU, till ett universellt avskaffande av dödsstraffet. Dessutom har nya medlemsstater i Europarådet åtagit sig att införa moratorier och att ratificera det sjätte protokollet till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna vilket förbinder dem till permanent avskaffande.
- iv) I Europeiska unionens Amsterdamfördrag från 1997 noteras att dödsstraffet sedan undertecknandet av det sjätte protokollet till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna avskaffats i en majoritet av EU:s medlemsstater och inte verkställts i något av dem.
- v) De stater som är medlemmar i OSSE är enligt Köpenhamnsdokumentet förbundna att utbyta information om avskaffandet av dödsstraff och att göra den tillgänglig för allmänheten. EU uppfyller detta krav genom regelbundna uttalanden inom ramen för OSSE:s program för den mänskliga dimensionen.
- vi) Stadgarna för de internationella domstolarna för f.d. Jugoslavien respektive Rwanda, vilka båda domstolar stöddes av EU, innehåller inte någon bestämmelse om dödsstraff, trots att de upprättades för att behandla massiva brott mot humanitär rätt, inbegripet folkmord.

II. ÅTGÄRDSPROGRAM

EU anser att avskaffandet av dödsstraffet bidrar till att stärka mänsklig värdighet och en stegvis utveckling av mänskliga rättigheter.

Europeiska unionens mål är att

- verka för ett universellt avskaffande av dödsstraffet som en grundläggande och av alla medlemsstater i EU godkänd och kraftfullt stödd politik,
- uppmana de länder som fortfarande tillämpar dödsstraff att gradvis begränsa detta samt kräva att det verkställs i enlighet med de miniminormer som fastställs i bifogade handling.

EU kommer att offentliggöra dessa mål som en integrerad del av sin politik i fråga om mänskliga rättigheter.

Europeiska unionen kommer mot bakgrund av den bifogade handlingen om miniminormer att intensifiera sina initiativ, inbegripet förklaringar och demarscher om dödsstraffet, i internationella forum och i fråga om tredje land.

Europeiska unionen kommer att, från fall till fall och på grundval av dessa kriterier, överväga huruvida demarscher skall göras hos andra länder om tillämpningen av dödsstraff.

De huvudsakliga aspekterna av EU:s strategi kommer att vara följande:

ALLMÄNNA DEMARSCHER

I tillämpliga fall kommer Europeiska unionen att ta upp frågan om dödsstraff i sin dialog med tredje land. I dessa förbindelser kommer följande att ingå:

- EU:s uppmaning om ett universellt avskaffande av dödsstraffet, eller åtminstone ett moratorium.
- I de fall där dödsstraffet fortfarande tillämpas kommer EU att betona att stater endast bör tillämpa dödsstraffet i linje med de miniminormer som fastställs i bifogade handling och att de bör säkerställa största möjliga insyn i dess tillämpning.

Vid sådana kontakter kommer bl.a. följande att beaktas mera ingående:

- Om landet har ett korrekt fungerande och öppet domstolsväsen.
- Om landet har gjort internationella åtaganden om att inte tillämpa dödsstraff, t.ex. inom ramen för regionala organisationer och instrument.
- Om landets rättssystem och dess tillämpning av dödsstraffet är stängt för allmän och internationell granskning och om det finns tecken på att dödsstraffet allmänt tillämpas i en utsträckning som strider mot miniminormerna.

Särskild tonvikt kommer att läggas vid EU-demarscher om tillämpningen av dödsstraff när ett land i sin politik uppmuntrar till dödsstraff, dvs. när ett officiellt eller faktiskt moratorium avseende dödsstraff skall upphöra eller när dödsstraffet skall återinföras i lagstiftningen.

Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas rapporter och uppgifter som lämnas av relevanta internationella människorättsorganisationer.

En demarsch eller ett offentligt uttalande kan göras när länder vidtar åtgärder för att avskaffa dödsstraffet.

ENSKILDA FALL

När Europeiska unionen får kännedom om enskilda fall av dödsstraff som strider mot miniminormerna kommer unionen dessutom att överväga att göra särskilda demarscher.

I dessa fall är ofta snabba avgöranden särskilt viktiga. Medlemsstater som föreslår sådana demarscher bör därför lämna så utförliga upplysningar som möjligt från alla tillgängliga källor. Dessa bör innehålla kortfattade uppgifter om det påstådda brottet, det rättsliga förfarandet, den exakta arten av brott mot miniminormerna, hanteringen av eventuella överklaganden och, om detta är känt, den dag avrättningen beräknas ske.

Om det finns tillräckligt med tid för detta bör man överväga att be beskickningscheferna att lämna detaljerade upplysningar och råd i fallet innan någon demarsch görs.

RAPPORTERING OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

EU:s beskickningschefer bör i sina rapporter om mänskliga rättigheter rutinmässigt inkludera en analys av dödsstraffets användning och en periodisk utvärdering av den verkan och genomslagskraft som EU:s åtgärder har.

EVENTUELLA RESULTAT AV EU:S INTERVENTIONER: ANDRA INITIATIV

EU:s mål är, när så är möjligt, att övertala tredje land att avskaffa dödsstraffet. I detta syfte kommer EU att uppmuntra länderna att tillträda det andra fakultativa protokollet till Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och liknande regionala instrument. När detta inte är möjligt kommer EU dock att hålla fast vid sitt mål om avskaffande och

- uppmana staterna att ratificera och respektera internationella instrument om mänskliga rättigheter, särskilt de som avser tillämpningen av dödsstraff, däribland Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter,
- ta upp frågan i multilaterala forum och verka för moratorier om tillämpning av dödsstraff och för ett avskaffande vid lämplig tidpunkt,
- uppmana relevanta internationella organisationer att vidta lämpliga åtgärder för att uppmuntra staterna att ratificera och respektera internationella normer om dödsstraff,
- främja och erbjuda bilateralt och multilateralt samarbete, bl.a. i samverkan med det civila samhället, inbegripet de rättsliga myndigheterna i syfte att upprätta ett rättvist och opartiskt rättsligt förfarande i brottmål.

III. HANDLING OM MINIMINORMER

Om stater insisterar på att behålla dödsstraffet anser EU det vara viktigt att följande miniminormer tillämpas:

- i) Dödsstraff bör endast kunna utmätas för mycket allvarliga brott, vilket innebär att det inte skall utdömas för annat än avsiktliga brott med dödlig utgång eller andra ytterst allvarliga konsekvenser. Det skall inte utmätas för icke-våldsamma ekonomiska brott eller för icke-våldsamt religiös utövning eller uttryck för samvetsbetänkligheter.
- ii) Dödsstraff får endast utmätas för ett brott som var dödsstraffbelagt när det begicks, vilket dock innebär att gärningsmannen skall kunna dra fördel av sådana föreskrifter om lättare straff som eventuellt har införts i lagstiftningen efter det att brottet begicks.
- iii) Dödsstraff får inte utmätas i fråga om
 - personer som var under 18 år gamla när brottet begicks,
 - havande kvinnor eller nyförlösta mödrar,
 - mentalt störda personer.
- iv) Dödsstraff får endast utmätas när den åtalade personens skuld klart och tydligt framgår av bevisning som inte lämnar utrymme för någon alternativ tolkning av fakta.
- v) Dödsstraff får endast verkställas med anledning av en slutlig dom av en behörig domstol efter ett rättsligt förfarande som lämnar alla garantier som gör det möjligt att säkerställa en rättvis rättegång motsvarande åtminstone dem i artikel 14 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, inbegripet rätten för varje person som är misstänkt eller åtalad för ett brott för vilket dödsstraff kan utmätas till adekvat rättsligt bistånd under varje skede av förfarandet och, i tillämpliga fall, rätten att kontakta ett konsulat.

- vi) Varje person som döms till döden skall ha faktisk rätt att överklaga domen till en högre instans och åtgärder bör vidtas för att säkerställa att sådana överklaganden blir obligatoriska.
- vii) I tillämpliga fall skall varje person som döms till döden ha rätt att göra ett enskilt överklagande enligt internationella förfaranden och dödsdomen får inte verkställas så länge detta överklagande är under behandling enligt dessa förfaranden.
- viii) Varje person som dömts till döden skall ha rätt att begära nåd eller ändring av domen. Amnesti, nåd eller ändring av dödsdomen kan beviljas i alla fall som gäller dödsstraff.
- ix) Dödsstraff får inte verkställas i strid med en stats internationella åtaganden.
- x) Den tid som har förlöpt efter det att dödsdomen fälldes kan även beaktas.
- xi) Där dödsstraff tillämpas skall det verkställas på ett sätt som innebär minsta möjliga lidande. Det får inte verkställas offentligt eller på något annat förnedrande sätt.
- xii) Dödsstraffet får inte utmätas som politisk hämnd i strid med miniminormerna, dvs. i fråga om kuppakare.